

Голас Прадзімы

ВЫДААННЕ БЕЛАРУСКАГА
ТАВАРЫСТВА
ПА КУЛЬТУРНЫХ СВЯЗЯХ
З ССав'яншчынкамі
ЗА РУБЯЖОМ

№ 39 (1148) Кастрычнік 1979 г.

Год выдання 15-ы
Цана 2 кап.

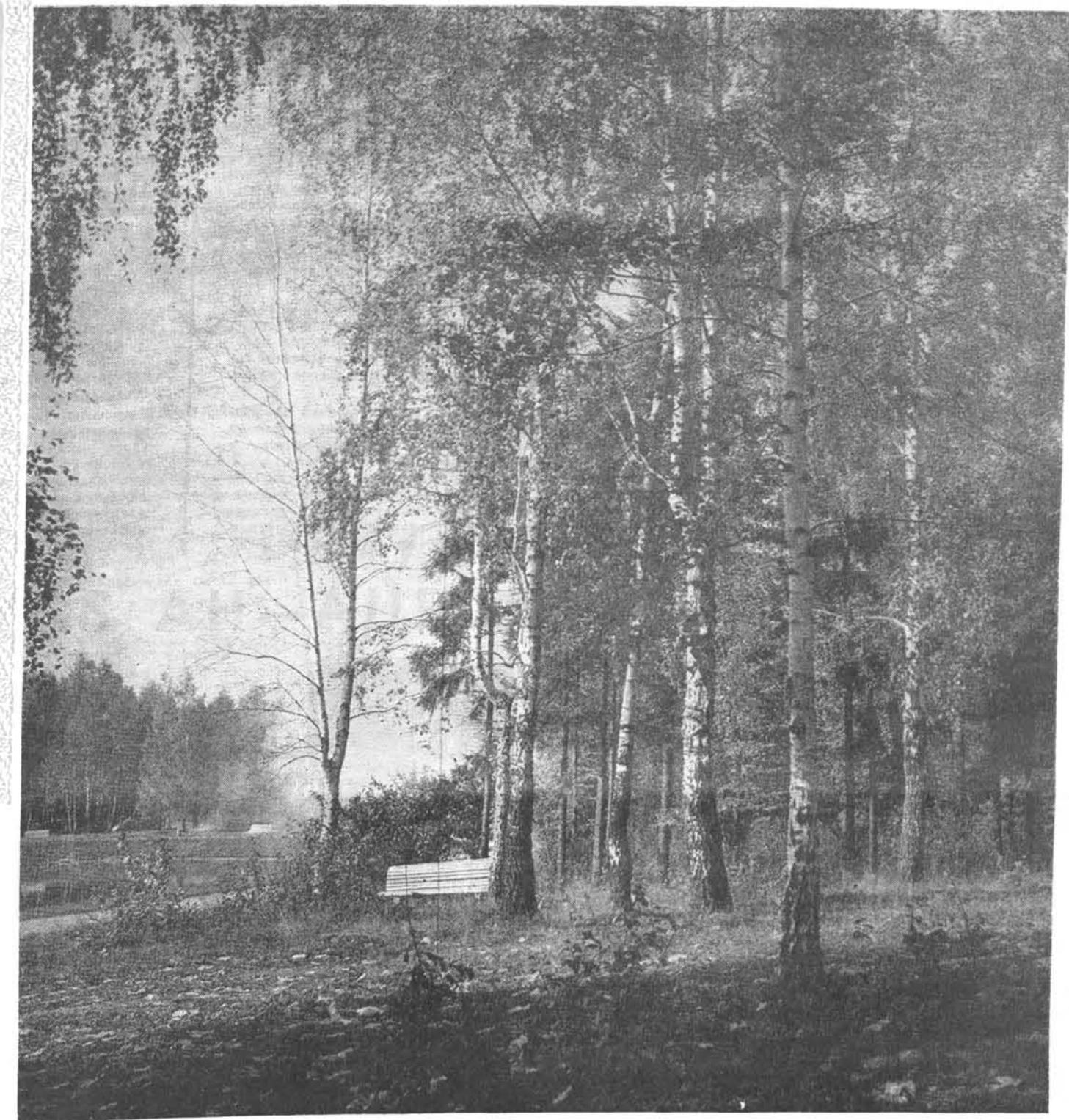
ЗА- ЛА- ТАЯ ВОСЕНЬ

Зямля наша прыгожая ў любу пару года. Хораша на Беларусі, калі таропкімі раўчыкамі па ёй крочыць красавік — Прыпяць залівае наўкол, як вокам кінуць, лугі і пералескі, а Дзвіна ўзнімае вышэй хвалю, вось-вось выйдзе з берагоў. Вабіць у далёкую сіль зімовая лыжня, а сэрца абрываецца ад чароўнай красы глухога бору, што праваліўся па самыя макаўкі ялін у гурбы іскрыстага снегу. Нідзе няма такой зімы, як у Беларусі. А лета? Чым горшае лета? Курыцца пылок над нівай — красуе жыта. Густа кладзецца пад касой самалёная ад чэрвенскага сонца трава. Гоніць у рост бульбу. За-кладвае на цвет ліпа.

І ўсё-такі восень у нашым краі не параўнаеш ні з чым. Не паўтараюцца ні ў якой другой старане яе адметныя фарбы. Рахманая беларуская восень шчодрой рукой рассыпала золата і чырвань верасня, настаяла паветра водарам атавы, зжатага бульбяніку і парудзелага іржышча; нібы клпатлівая гаспадыня, спавілае яна ў туманы пагоркі і ахутвае даліны, баронячы ад паспешлівых замаразкаў палеткі. Не прайсці ў такую пару міма саду: пахнуць антонаўкі, буйным хмелем кружаць галаву.

Можна бясконца любавалася барвамі нашай восені, але мы чуем, як у лірычных матывы ўрываецца сухая проза быцця.

— Памятаю я гэтыя вераснёўскія ранкі, — скажа наш бразільскі зямляк Янка Каханюўскі. — Холад за пяткі кусае, лапцэй няма, а статак у поле гані. Калі тое сонца прыгрэе. — У нас за Івацвічамі дык з восені самыя клопаты і пачыналіся, — падтрымае Янку Канаўскага Пятро Буйневіч з канадскай Альберты. — Уся зямля — адны балоты. Са свайго хлеба і да каляд не пракормішся. Дык нашы мужыкі лес секлі і насілі прадаваць дровы ў Косава, у багатыя двары. — ...У школу хацелася, — ус-

памінае зямляк з Францыі Алесь Грыневіч. — А бацька і будзе казаць: «Шчэ трэба з работай управіцца, і кароў пасвіць хто будзе?» Толькі з першым снегам пачыналі хадзіць у школу.

Гэта — галасы мінулага. Вядома, і сёння мы не толькі любуемся згасаючымі колерамі восені. І нас трывожаць нейкія турботы, і думы не даюць спакою. Але яны зусім не падобныя на трывогу беларусаў таго, дарэвалюцыйнага пакалення. Восень нас радуе перш за ўсё дастаткам, з якім яна прыходзіць у кожны наш дом. Не гнятуць беларуса галечка і голад, не пужае бліжняя зіма. Як пісаў пэнт, будзем з белым хлебам зімку зімаваці. Гэта не дзеля краснага слоўца сказана. Восень сёлетняя цешыць сэрца і хлебароба і гарадскога жыхара. Радуе плёнам сваім.

Здавалася, леташні год быў багаты, — куды ўжо болей. Па 100 пудоў збожжа з гектара сабралі, або, як прынята ў афіцыйнай статыстыцы, па 16 цэнтнераў. І гэта — на круг, сярэдні ўраджай па Беларусі. І гэта — на тых самых палях, якія яшчэ пяць-дзесяць год назад не давалі і васьмі цэнтнераў. З такім становішчам некаторыя нават пагаджаліся: што

табе дадуць падзол ці пяскі віртунныя. Беларусь — гэта не Канада, не Галандыя, дзе аглоблю пасадзі — тарантас вырасце.

Леташні год перавярнуў усё ўяўленні аб магчымасях беларускай сельскагаспадарчай індустрыі. Мы дасягнулі рэкорднай ураджайнасці. А якім лічыць сёлетні? Спецыялісты прыкідваюць, што сярэднія лічбы будуць значна большымі. І нават сяляне, народ, які не надта паддаецца чарам першага ўраджання, ужо не здзіўляліся, калі ў калгасах і саўгасах летам намалочвалі па 25—30 цэнтнераў жыта і па 35—40 — пшаніцы з гектара. Высокія ўраджай — гэта ўжо не выпадковасць, не міласць прыроды. Хлеббаробы навучыліся калектыўна гаспадарыць на зямлі, у іх руках выдатная тэхніка, штогод заводы даюць ім больш угнаенняў, у вёскі прыйшлі адукаваныя людзі.

Важкім зернем рассыпалася ў засеках свірнаў восень 1970 года, буйнымі клубнямі бульбы залягла ў высокіх капцах, аксамітным дываном зарунала на шырокіх гонях. Людзі ўпэўнены глядзяць у будучыню, таму што ўжо з восені закладзены добрыя асновы ўраджаю будучага года.

Канчаюцца апошнія работы ў

полі, але з беларускіх вёсак ніхто не ідзе ў заробаткі. Сялянам галава аб гэтым не баліць. Тут іншы клопат: да Кастрычніцкіх свят трэба управіцца з будаўніцтвам і згуляць уваходзіны; па новую мэблю ў горад з'ездзіць, газавую пліту паставіць; сыну ці дачцы новы касцюм справіць.

Кожную раніцу гаманліва становіцца на гасцінцах, сельскіх і гарадскіх вуліцах. Спяшаюцца ў школу дзеці, ідуць на заняткі ў інстытут студэнты — учарашнія школьнікі. Асабліва шчаслівая сёлетняя восень для тых, хто ўпершыню пераступіў парог вышэйшай навучальнай установы. А такіх па ўсёй Савецкай краіне — 900 тысяч. У горадзе на заняткі і ў школу і ў інстытут бегаць блізка. А ў вёсцы? Калі школа на месцы, праблемы няма. Але ж не ўсе жывуць побач. І тады... Тады гасцінец заляўняюць юныя веласіпедысты, а хто старэйшы, едзе на маледзе ці матацыкле. Аўтобусы — таксама для іх. Падвоззяць вучню бясплатна. Такі парадак.

Новы час нараджае і новыя традыцыі. Вось ужо каторы год у Беларусі праводзяцца спарборніцтвы механізатараў. Спачатку праходзяць раённыя, абласныя, а потым рэспубліканскія. Трактарысты — хлопцы,

дзяўчаты, а таксама і старэйшага ўзросту людзі — мераюцца спрытам і кемлівасцю, паказваюць сваё ўмельства араць зямлю.

Сёлета такія спарборніцтвы праходзілі ў пачатку верасня каля Жодзіна, непадалёк ад Мінска. Славу найлепшых арацых здабылі Іван Ермаковіч з калгаса «17 партз'езд» Слаўгарадскага раёна. І яшчэ двое маладых хлопцаў — Леанід Сікора з Шаркоўшчыны і Іван Бенда з Іванаўскага раёна Брэсцкай вобласці.

Залатая восень стаіць на Беларусі. Добрая восень. Кастрычнік кідае пад ногі жар дыямантаў — усцілае пярсцым дываном лісця алеі гарадскіх паркаў і лясных сцяжынак. Блісне кароткае бабіна лета, асмужанае густымі туманамі, спавілае тонкімі карункамі бязважкага павуціння, аздобленае перламі халоднай расы. Апошняя чародкі птушак цягнуцца на поўдзень. Апошнія госці з-за мяжы спяшаюцца дадому. Праз іх вачыма яшчэ доўга будзе кружыць залатая замець лістападу, а ў вушах бясконца звінець шчаслівая песня беларускага земляроба:

Будзем з белым хлебам
зімку зімаваці.

ВЫДАТНЫ КАСМІЧНЫ ЭКСПЕРЫМЕНТ

ДА ВЫНІКАЎ ПАЛЁТУ АЎТАМАТЫЧНАЙ СТАНЦЫІ «МЕСЯЦ-16»

Савецкай касмічнай навукай і тэхнікай бліскава вырашана новая навукова-тэхнічная праблема!

Упершыню ў гісторыі касманаўтыкі аўтаматычны апарат здзейсніў рэйс Зямля — Месяц — Зямля, даставіўшы на Зямлю ўзоры месяцавага пароды. Праграма навукова-тэхнічных даследаванняў Месяца і калямесяцавай прасторы савецкай аўтаматычнай станцыяй «Месяц-16» выканана поўнасьцю.

Ажыццяўленне гэтай задачы ўяўляла вялікую тэхнічную складанасць і патрабавала напружанай творчай работы калектываў вучоных, канструктараў, інжынераў, тэхнікаў, рабочых для забеспячэння надзейнай і дакладнай работы ўсіх элементаў канструкцыі, бартавых сістэм, наземных сродкаў назірання і кіравання, дакладных дзеянняў спецыялістаў на ўсіх этапах палёту аўтаматычнай станцыі.

Унікальны касмічны эксперымент праходзіў у некалькіх этапаў.

Стартаваўшы да Месяца 12 верасня 1970 года, станцыя 17 верасня была выведзена на селенацэнтрычную кругавую арбіту. У выніку маневравання ў калямесяцавай прасторы станцыя перайшла на эліптычную арбіту, з якой 20 верасня ў 8 гадзін 18 мінут па маскоўскаму часу зрабіла мяккую пасадку на паверхню Месяца ў раёне Мора Багацця.

Пасля пасадкі па камандзе з Зямлі грунтазборнае прыстасаванне спецыяльнай канструкцыі зрабіла бурэнне ґрунту і ўзяцце ўзораў месяцавага пароды, якія былі аўтаматычна змешчаны ў герметычны кантэйнер вяртаемага апарату.

Станцыя знаходзілася на Месяцы 26 гадзін 25 мінут. Акрамя забору ґрунту, у гэты перыяд праводзіліся тэмпературныя і радыяцыйныя вымярэнні, удакладняліся каардынаты месца пасадкі, праводзілася праверка функцыянавання бартавых сістэм і аргатаў станцыі, вызначалася ста-

Паведамленне ТАСС

новішча прадоўжнай вост станцыі адносна мясцовай вертыкалі. У наступных сеансах сувязі на борт станцыі была перададзена праграма старту з Месяца.

21 верасня 1970 года ў 10 гадзін 43 мінуты па маскоўскаму часу, выкарыстоўваючы пасадачную ступень станцыі як стартуючую платформу, з Месяца стартвала касмічная ракета з вяртаемым апаратам.

Выкананне аўтаматычнага старту касмічнай ракеты станцыі «Месяц-16» з паверхні Месяца патрабавала вырашэння комплексу прынцыпова новых задач.

Для старту і вываду станцыі на разліковую балістычную траекторыю, якая забяспечвала б пасадку ў намечаны раён Зямлі, неабходна было дакладна вызначыць каардынаты пункту прылунення, час старту з Месяца і забяспечыць дасягненне неабходнай хуткасці ў канцы актыўнага ўчастка. Гэтыя задачы былі паспяхова выкананы.

У працэсе палёту на трасе Месяц — Зямля сродкамі наземнага камандна-вымяральнага комплексу праводзіліся вымярэнні траекторыі палёту касмічнай ракеты і па меры набліжэння да Зямлі ўдакладняліся каардынаты месца пасадкі вяртаемага апарату.

24 верасня касмічная ракета станцыі «Месяц-16» з другой касмічнай хуткасцю наблізілася да Зямлі. Перад уваходам у атмасферу вяртаемы апарат аддзяліўся ад касмічнай ракеты, увайшоў у шчыльныя слаі атмасферы і працягнуў зніжэнне па балістычнай траекторыі. Пасля аэрадынамічнага тармажэння была ўведзена ў дзеянне парашутная сістэма, і вяртаемы апарат з месяцавым ґрунтам пасля плаўнага спуску зрабіў пасад-

ку ў разліковым раёне Савецкага Саюза непаладзена ад касмадрома, з якога 12 верасня быў ажыццяўлен старт ракеты-носьбіта.

Усе этапы палёту аўтаматычнай станцыі «Месяц-16» — палёт да Месяца і па калямесяцавай арбіце, пасадка на Месяц, забор месяцавага ґрунту, старт з Месяца і вяртанне на Зямлю — прайшлі ў адпаведнасці з праграмай і разліковымі данымі.

Пошукавая служба, аснашчаная радыёлакацыйнымі станцыямі і авіяцыйнымі сродкамі, забяспечыла хуткае выяўленне і эвакуацыю вяртаемага апарата станцыі «Месяц-16» з узорамі месяцавага ґрунту.

У 8 гадзін 10 мінут апарат увайшоў у шчыльныя слаі атмасферы Зямлі.

У 8 гадзін 14 мінут быў запеленгаваны сігнал перадачы вяртаемага апарата, і яго спуск на парашуце візуальна назіраўся з верталётаў і самалётаў службы пошуку.

У 8 гадзін 26 мінут апарат зрабіў пасадку на Зямлю.

Пасля дастаўкі ў Маскву капсула з месяцавым ґрунтам была вынята з кантэйнера вяртаемага апарата ў спецыяльных умовах з захаваннем неабходнай стэрыльнасці. Узоры ґрунту падвергнуты каранціну і будуць перададзены інстытутам Акадэміі навук СССР для навуковых даследаванняў па спецыяльна распрацаванай праграме.

Завершаны яшчэ адзін касмічны эксперымент. Упершыню ў даследаванні касмічнай прасторы аўтаматычным апаратам дастаўлены на Зямлю ўзоры месяцавага ґрунту.

Палёт станцыі «Месяц-16» уяўляе сабой выдатнае дасягненне айчынай навукі і тэхнікі, якое адкрывае новыя шырокія магчымасці для правядзення сістэматычных навуковых даследаванняў нябесных цел пры дапамозе аўтаматычных апаратаў.

ґРУНТ З МЕСЯЦА — НА ЗЯМЛІ

Для сучаснага ўзроўню касмічнай тэхнікі палёт станцыі «Месяц-16», бяспрэчна, — адно з самых выдатных дасягненняў. Ён уяўляе сабой лагічнае і заканамернае развіццё ранейшых поспехаў Савецкага Саюза ў даследаванні Месяца пры дапамозе аўтаматычных касмічных апаратаў.

Паступова, планамерна, этап за этапам рыхтаваўся гэты палёт, які не можа не ўразіць уяўленне людзей, як бы ні былі яны распешчаны касмічнымі сенсацыямі ўсялякага роду. Прасочым тыя этапы, якія неабходна было пераадолець, каб дасягнуць той вяршыні, якой з'яўляецца палёт «Месяца-16».

Этап першы — вывад на траекторыю палёту да Месяца з прамежкавай калязямной арбіты. Гэта было ўпершыню ажыццяўлена ў красавіку 1963 года пры палёце аўтаматычнай станцыі «Месяц-4», затым такая схема вываду была выкарыстана пры ўсіх наступных запусках аўтаматычных станцыі серыі «Месяц».

Этап другі — карэкцыя траекторыі на трасе «Зямля — Месяц». Гэта апрацоўвалася пры палётах большасці станцыі серыі «Месяц», а таксама некалькіх станцыі серыі «Зонд».

Этап трэці — вывад на селенацэнтрычную арбіту. Гэта, як вядома, упершыню ў свеце было выканана ў красавіку 1966 года пры палёце станцыі «Месяц-10» і паўторана пры палётах некалькіх іншых станцыі «Месяц».

Этап чацвёрты — маневраванне на селенацэнтрычнай арбіце. Гэта апрацоўвалася ў ліпені 1969 года пры палёце станцыі «Месяц-15». Падобныя маневры на селенацэнтрычнай арбіце дазваляюць ажыццявіць пасадку на Месяц практычна ў любым раёне, што дае ў рукі вучоным зусім новыя магчымасці ў галіне даследавання натуральнага спадарожніка Зямлі. Вядома, што ні адзін аўтаматычны апарат, акрамя «Месяца-15» і «Месяца-16», не рабіў маневраў на селенацэнтрычнай арбіце, якія патрабуюць найвышэйшай на борце апарата значнага запasu па-

ліва, вельмі дакладнай арбітацыі апарата, а таксама эфектыўных сродкаў траекторных вымярэнняў.

Этап пяты — мяккая пасадка на Месяц. Часткова гэты этап быў апрацаваны пры палётах аўтаматычных станцыі «Месяц-9» і «Месяц-13» у 1966 годзе. Аднак толькі часткова, паколькі ў 1966 годзе станцыя зрабіла мяккую пасадку на Месяц непасрэдна з месяцавай траекторыі, а станцыя «Месяц-16», першая з аўтаматычных станцыі, здзейсніла пасадку з селенацэнтрычнай арбіты. Прычым не адразу, а толькі пасля таго, як гэта арбіта была некалькі разоў скарэктавана, у выніку чаго была забяспечана магчымасць пасадкі станцыі імяна ў тым раёне, адкуль вучоным планавалі атрымаць пробы месяцавага ґрунту.

Сістэма, якая забяспечвае пасадку станцыі «Месяц-16», істотна адрознівалася ад сістэмы пасадкі станцыі «Месяц-9» і «Месяц-13». Ды інакш і не магло быць, паколькі перад «Месяцам-16» ставіліся куды больш складаныя задачы, у першую чаргу забяспечэнне наступнага старту з Месяца, што ў 1966 годзе многім магло б здацца невыканальным і нават фантастычным. Дастаткова сказаць, што на Месяц прадсталяла мякка пасадзіць апарат значна большай вагі; «Месяц-16» жа нёс рухальную ўстаноўку і, галоўнае, запас паліва для старту з Месяца.

Этап шосты — адбор пробы ґрунту на Месяцы, увяд яго ў прыёмную капсулу і герметызацыя гэтай капсулы пад кантролем з Зямлі. Зразумела, ажыццяўленне гэтага этапу ў нейкай меры было палегчана вопытам, атрыманым пры эксперыментах са станцыямі «Месяц-9» і «Месяц-13».

Пройдзе некаторы час, і новыя аўтаматычныя апараты далёка пераўзыйдуць тое, што зрабіў «Месяц-16». Але ў гісторыі касманаўтыкі прыарытэтным дасягненні застаюцца назаўсёды, а асабліва такія выдатныя, як перша дастаўка з Месяца на Зямлю пробы месяцавага ґрунту аўтаматычным апаратам.

Этап сёмы — старт аўтаматычнага апарата з Месяца. Гэта не мае ніякіх аналагаў у гісторыі касманаўтыкі. Калі ўсе папярэднія этапы былі або поўнасьцю апрацаваны, або ў нейкай меры засноўваліся на выкарыстанні мінулага вопыту, то старт аўтаматычнага апарата з Месяца адбыўся ўпершыню. І той факт, што ён удаўся з першай спробы, сведчыць аб празрылівасці савецкіх вучоных, выдатным таленце інжынераў і высокай кваліфікацыі тэхнікаў і рабочых, што ўдзельнічалі ў разліках, праектаванні, канструванні і збудаванні аўтаматычнай станцыі «Месяц-16». Сведчыць гэта і аб велізарным вопыце і ўменні персаналу наземных службаў, якія забяспечвалі кіраванне палётам.

Пры старце з Месяца дасягнулі вырашыць цэлы шэраг зусім новых для касманаўтыкі праблем. Ракета з вяртаемым апаратам, які нёс каштоўную капсулу з про-

бай месяцавага ґрунту, павінна была ў момант старту знаходзіцца на Месяцы ў строга пэўным палажэнні. Інакш вяртаемы апарат не выйшаў бы на траекторыю, якая забяспечвала пападанне ў зададзены раён Зямлі. Момант уключэння рухальнай устаноўкі стартуючай з Месяца ракеты і працягласць работы гэтай устаноўкі павінны былі вытрымлівацца з вельмі высокай дакладнасцю. Пры найменшай памылцы ў момант старту з прычыны змянення ўзаемнага палажэння пункту старту на Месяцы і разліковага раёна пасадкі на Зямлі вяртаемы апарат ужо не выйшаў бы на патрэбную траекторыю палёту да Зямлі.

Не мог бы ён выйсці на гэту траекторыю і ў тым выпадку, калі б рухальная ўстаноўка працавала менш або больш вызначанага ёй тэрміну, паколькі траекторыя вызначаецца велічыняй і кірункам той хуткасці, якую надае ракета вяртаемаму апарату. Аб цяжкасцях пры старце з Месяца можна меркаваць хаця б па тым, што ўсё адбываецца па радыёкамандах з адлегласці амаль чатырохсот тысяч кіламетраў! У гэтым выпадку пры ўзнікненні якой небудзь няспраўнасці нельга прыпыніць перадастартуючую падрыхтоўку, падыйсці да ракеты, выканаць неабходны рамонт, а затым аднавіць падрыхтоўку да запуску. Выхад са строгу бартавых сістэм станцыі, якая апусцілася на Месяц, азначаў бы няўдачу ўсяго эксперыменту. Якой жа высокай надзейнасцю павінны вылучацца ўсе вузлы і сістэмы станцыі «Месяц-16», каб без збоўў і непаладак ажыццявіць усе пералічаныя сем этапаў!

Апошні **восьмы этап** — уваход у атмасферу Зямлі з другой касмічнай хуткасцю і пасадка ў зададзены раён. Этап не новы. Касмічны апарат, які ўпершыню вяртаўся з Месяца, увайшоў у атмасферу і зрабіў пасадку ў верасні 1968 года. Гэта была савецкая аўтаматычная станцыя «Зонд-5». Пазней уваход у атмасферу з другой касмічнай хуткасцю і пасадку ў зададзены раён тэры-

торыі Савецкага Саюза ажыццявілі станцыі «Зонд-6» і «Зонд-7». Такім чынам, апошні свой этап «Месяц-16» прайшоў у пэўнай меры па вядомай шляху і прызначыўся ў Казахстане.

Поспех станцыі «Месяц-16» уяўляе з сябе якасны скачок у касмічнай тэхніцы. Дастаўка аўтаматычным апаратам месяцавага ґрунту на Зямлю — грандыёзнае дасягненне не толькі само па сабе, але і як прадпасылка яшчэ больш складаных даследаванняў пры дапамозе аўтаматычных апаратаў. Апрацоўка тэхнікі старту з другога нябеснага цела і вяртанне на Зямлю аўтаматычнага апарата з вынікамі даследаванняў забяспечвае вучоным прынцыпова новыя магчымасці правядзення цэлага раду эксперыментаў, якія маюць першаступеннае значэнне для астраноміі. Нагадаем толькі некаторыя з іх.

«Месяц-16» узяў пробы месяцавага ґрунту непасрэдна на ўчастку пасадкі. Але ж у будучым падобныя ґрунтазаборнікі могуць усталявацца на аўтаматычных месяцаходах і месяцалётках, якія будуць па камандах з Зямлі забіраць пробы ў розных раёнах Месяца, аддаленых адзін ад аднаго на значную адлегласць. Затым гэтыя пробы ў вяртаемым апаратах даставяць на Зямлю. Лёгка ўявіць, як важна для селеналагаў параўнанне такіх проб. На Зямлю могуць дастаўляцца не толькі пробы ґрунту, але і пробы месяцавай «атмасферы», узятыя на паверхні, улоўленыя на паверхні Месяца часцінкі сонечнага ветру, плёнка з фатаграфіямі месяцавай паверхні, зямныя мікраарганізмы, падвергнутыя ўздзеянню месяцавых умоў, і іншыя вынікі даследаванняў.

А калі глядзець далей Месяца? На Зямлю могуць быць дастаўлены ўзоры марсіянскага ґрунту, пробы верыянскай атмасферы, узятыя на паверхні планеты «кавалі» астероідаў і каметных ядраў.

Палёт «Месяца-16» адкрывае самыя шырокія перспектывы для эксперыментальнай астраноміі.

Ю. МАРЫНІН.
(АДН).

ДЛЯ ТЕХ, КТО НЕ ЧИТАЕТ ПО-БЕЛОРУССКИ

«ЗАЛАТАЯ ВОСЕНЬ» — так называется передовая статья сегодняшнего номера, и посвящена она самой прекрасной, самой поэтической поре года. Не только багряными красками щедро наша белорусская осень, она поистине золотая для хлеборобов республики. Если в минувшем году было собрано в среднем по 16 центнеров зерна с гектара — своеобразный рекорд для Белоруссии, то специалисты считают, что нынешний урожайность будет еще выше. Ушел в невозвратное прошлое страх перед холодной и голодной зимой. Иные теперь заботы у крестьян: как расставить в новом доме только что купленную мебель и лучше отпраздновать новоселье, какой костюм сшить сыну, поступившему в институт, какой марки телевизор приобрести в магазине. Золотая осень заботливой хозяйки шагает по нашей республике.

«ГРУНТ 3 МЕСЯЦА — НА ЗЯМЛІ» [2 стр.]. Советский Союз добился нового успеха в исследовании и освоении космического пространства. Впервые в мире успешно решена принципиально новая задача полета космического аппарата на другое небесное тело и возвращения его на Землю. Весь мир с восхищением следил за полетом автоматической станции «Луна-16», которая доставила людям образцы лунной почвы. Полет станции — это логическое и закономерное развитие успехов СССР в исследовании нашего ближайшего спутника с помощью автоматических аппаратов. Не за горами время, когда подобные аппараты доставят на Землю образцы почвы других планет.

«На днях получил ваше последнее письмо. И вот теперь у меня больше десятка, злобных и, как вы утверждаете, «объективных» посланий. Они лежат передо мной на столе — напечатанные на тонких листочках бумаги и в дополнение к ним присланные вами крикливые вырезки из американских буржуазных газет», — так начинается статья «ЗДЫМІЦЕ ЧОРНЫЯ АКУЛЯРЫ, МІСТЭР

ТРУХАН!» [4—5 стр.] Илларион Трухан, как и многие другие наши соотечественники, побывал в родных местах. Более пятидесяти лет не был он дома, на Случчине. Огромные перемены, происшедшие за это время, казалось, радовали и восхищали американского туриста. Об этом он не раз говорил родным, знакомым и даже корреспонденту случкой районной газеты. Но вернувшись в США, Трухан пошел по стопам Денкса Горбачевича и начал чернить то, чем вчера еще восхищался. Житель города Слуцка М. Никольский дает достойную отповедь клеветнику.

Свое первое стихотворение Тодор Кляшторный напечатал в 1924 году в журнале «Оршанский молодец», а через три года вышел его первый поэтический сборник «Кленовая заметь». Одна за другой появились книги стихов «Парусы», «Сквозь шторм — на штурм», «Май над вселенной» и др. В них поэт прославлял свою Родину, откликался на события современности. Поэтический голос Т. Кляшторного умолк рано, но многие его произведения и сегодня звучат свежо и современно. Писатель С. Шушкевич в зарисовке «СУСТРЭЧЫ З ПАЭТАМ» [7 стр.] рассказывает о своих встречах с Кляшторным, талантливым поэтом и человеком большой души.

С каждым годом туризм приобретает себе все новых и новых приверженцев. Любители дальних странствий покупают в советах по туризму книжечки со знаком «автостопа» на обложке и уезжают по избранным ими маршрутам с попутными машинами. Талоны «автостопа», полученные от туристов, водители отсылают затем в те же совета, где присуждаются премии шоферам, провозившим большее количество человек на большие расстояния. О том, какую интересную поездку с «автостопом» можно совершить даже за два выходных дня, рассказывает репортаж «СТОП! НА ДАРОЗЕ ТУРЫСТЫ...» [8 стр.].

Расце Навазукольская ДРЭС. Уступіў у строй другі энергаблок магутнасцю 300 000 кілават. На мантажы гэтага блока выдатна працаваў Аляксандр ДАЊІЛАЎ, якога вы бачыце на здымку злева. У працоўнай біяграфіі 25-гадовага будайніка—пяць буйнейшых электрастанцый у розных кутках краіны. На здымку справа —мантаж трэцяга энергаблока. Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

РАСЦЕ ЭНЕРГАГІГАНТ

Вуліца імя Гараўца

Гэтай вуліцы пакуль яшчэ няма. Указан толькі напрамак па краі поля, дзе яна праляжа. Але ўжо з'явілася мемарыяльная дошка, на якой напісана: «Імем Героя Савецкага Саюза, выдатнага лётчыка Гараўца Аляксандра Канстанцінавіча названа вуліца...»

Міне крыху часу, і на ёй, як і ўсюды зараз на Курасоўшчыне, былой мінскай ускраіне, вырастуць прыгожыя шматпаварховыя дамы, школы, дзіцячыя сады, зашумяць лісцем маладыя дрэвы...

Аляксандр Гаравец нарадзіўся на хутары Гараўцы пад Багушэўскам, што на Віцебшчыне, 27 лютага 1915 года. Скончыў Мокшынскую сямігадовую школу, потым вучыўся ў Полацкім лясным тэхнікуме. У 1932 годзе Аляксандр быў прызваны ў Чырвоную Армію, пачаў вучыцца ў лётнай школе. З той пары звязаў свой лёс з ваенна-паветранымі сіламі Савецкага Саюза.

Калі фашысты напалі на нашу краіну, Гаравец быў ужо сталым майстрам сваёй справы. Ён служыў у знішчальным авіяпалку, вялятаў на разведку, суправаджаў бамбардзіроўшчыкаў і ахоўваў нашы часці, якія рухаліся па франтавых дарогах.

6 ліпеня 1943 года з задачай прыкрыць нашы войскі, якія вядуць жорсткія баі з праціўнікам у раёне Уладзіміраўка — Альхаватка,

вылечала вялікая група савецкіх знішчальнікаў Ла-5С. У гэтай групе знаходзілася і машына, якую вёў Гаравец. Лётчыкі паспяхова справіліся з баявым заданнем і па загаду камандзіра накіраваліся на свой аэрадром.

Аляксандр Канстанцінавіч ляцеў апошнім. Раптам ён заўважыў, што крыху ззаду паралельным курсам ідуць некалькі дзесяткаў варожых бамбардзіроўшчыкаў. Лётчык адразу ж зразумеў, што вось-вось яны скінуць свой смертаносны груз на нашы калоны, што рухаліся да фронту. І тады старшы лейтэнант, не марудзячы ні секунды, разярнуў свой знішчальнік і на максімальнай скорасці рынуўся на ворага. Гэта быў дзёрзкі манеўр.

Лётчык атакаваў бліжэйшую да сябе варожую машыну, потым, зрабіўшы баявы разварот, накіраваўся на другую... Дзевяць фашысцкіх бамбардзіроўшчыкаў рухнулі на зямлю. Аляксандр Канстанцінавіч адзіны ў свеце лётчык, які ў гады вайны ў адным паветраным баі збіў дзевяць самалётаў праціўніка. Савецкі лётчык у гэтым баі аддаў жыццё, але не дазволіў варожым машынам бамбіць нашы войскі.

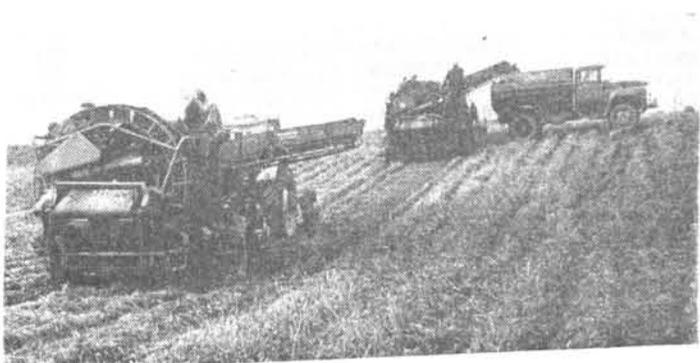
28 верасня 1943 года А. Гараўцу было пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Д. ПЕТРАЧЭНКА.

ГОСЦЬ МІЛАНА І ТУРЫНА

З працяглай замежнай камандзіроўкі вярнуўся выкладчык Беларускага політэхнічнага інстытута кандыдат тэхнічных навук Міхаіл Брэчч. У час знаходжання ў Італіі ён знаёміўся з дзейнасцю навуковых лабараторый славутай аўтамабільнай фірмы «Фіат». Выступаў Брэчч і з лекцыямі перад студэнтамі політэхнічных інстытутаў Мілана і Турына.

Італьянскія вучоныя праявілі вялікую цікавасць да даследаванняў свайго мінскага калегі ў галіне рухавікоў унутранага згарання. Па просьбе цэнтральнага часопіса аўтамабільнай прамысловасці Італіі Міхаіл Пятровіч перадаў яго рэдакцыі свой навуковы артыкул, прысвечаны аўтамабільным гідраўлічным трансфарматарам. Ён будзе апублікаваны ў адным з бліжэйшых нумараў часопіса.

270 гектараў занята пад бульбай у калгасе імя Дзяржынскага Дзяржынскага раёна. Кожны гектар дае ў сярэднім па 200 цэнтнераў клубняў. НА ЗДЫМКУ: уборка бульбы ў калгасе імя Дзяржынскага.

Фота П. НАВАТАРАВА.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

ЗА ВОПЫТАМ НА ПАЛЕССЕ

Мацнеюць сувязі пакарыцеляў балот Палесся з меліяратарамі замежных краін. Летась дэлегацыя трэста «Галоўпалесвдбуд» ездзілі за вопытам у ПНР і ГДР. Гэтым летам польскія і нямецкія спецыялісты прыязджалі з візітам у адказ на Брэстчыну.

Нядаўна ў Беларусі бывала дэлегацыя фінскіх меліяратараў. Яны праслухалі расказ намесніка начальніка «Галоўпалесводбуда» Б. Скарадумава

аб перспектывах асушэння Палесся, наведалі гідра-меліярацыйныя збудаванні, пазнаёміліся з індустрыяльнымі метадамі вядзення меліярацыі.

ПЕРСПЕКТЫВЫ БЕЛАРУСКАЙ НАФТЫ

Нафта са шчыліны глыбінёй 3 576 метраў атрымана на Давыдаўскім месцанараджэнні Палесся. Ранейшыя паклады выяўляліся геологамі на больш ўзнятых участках геалагічных структур.

Гэта дасягненне разведчыкаў чорнага золата мае

важнае значэнне. У падыходзячых па геалагічных умовах месцах мяркуецца прабурыць іншыя глыбокія шчыліны на той жа Давыдаўскай плошчы, а таксама Вішанскай, Глускай, Чырвонаслабодскай і радзе іншых.

Паклад, адкрыты ў прыпычкова іншым, пакуль малавывучаным геалагічным асяроддзі, пашырае ўяўленні аб прамысловых перспектывах Прыпяцкага прагібу. У наступным пяцігоддзі гэты нафтаносны раён Беларусі павінен даць нафты намнога больш, чым цяпер.

ПЛОУДЗІУСКІ МІЖНАРОДНЫ

У Плоўдзіве адкрыўся XXVI міжнародны кірмаш, у якім удзельнічаюць 40 краін: ГДР, ПНР, Чэхаславакія, Венгрыя, ЗША, ФРГ, Францыя і іншыя.

Сярод удзельнікаў кірмашу найбольш шырока прадстаўлены Савецкі Саюз. У савецкім раздзеле вялікае месца займаюць вырабы беларускіх прадпрыемстваў, якія карыстаюцца добрай рэпутацыяй на зарубешных рынках.

Тут прадстаўлены МАЗы—503А, 500А і 516 Мінскага аўтамабільнага

завода, трактар МТЗ-62 Мінскага трактарнага завода, рухавікі Мінскага маторнага завода, станкі віцебскіх заводаў імя Кірава, імя Камінтэрна, аўтаматычная камера захавання ручной паклажы Гомельскага электратэхнічнага завода.

Наведвальнікі кірмашу пазнаёмяцца таксама з вырабамі мінскіх заводаў — гадзінінікавага, халадзільнікаў, радыёзавода, Мазырскага завода меліярацыйных машын, Ваўкавыскага завода ліцейнага абсталявання, Віцебскага завода электравымяральных прыбораў і іншых прадпрыемстваў Беларусі.

ГЭТЫМІ днямі атрымаў ва-ша апошняе пісьмо. І вось цяпер іх у мяне больш дзесятка, злосьных і, як вы сцвярджаеце, «аб'ектыўных» допісаў. Яны ляжаць перада мной на сталі — надрукаваныя на тонкіх аркушах паперы і ў дапаўненне да іх дасланыя вамі крыклівыя выразкі з амерыканскіх буржуазных газет.

Я гляджу на іх, перагортваю стракатыя старонкі, і міжволі ажываюць у маёй памяці падзеі тых дзён, калі вы былі госцем сваёй былой Радзімы.

Больш за паўстагоддзе вы не бачылі Слуцчыну, і вам, сыну беднага селяніна, якога нястача і голад пагналі на далёкую чужыну шукаць шчасця-долі, было вельмі цікава паглядзець, як жа цяпер жывуць людзі на зямлі вашых продкаў, якія змены прынесла сюды не знаёмая вам Савецкая ўлада.

І куды б вы ні прыязджалі — у Мінск, Слуцк, Салігорск, у калгасы раёна, дзе жывуць вашы сваякі, — усюды вам цяжка было схаваць задавальненне, а часам і здзіўленне ўбачаным. Ды вы, па праўдзе кажучы, і не хавалі яго. Вось што вы сказалі ў інтэрв'ю карэспандэнту слускай раённай газеты: «Скажу шчыра: вельмі задаволен сустрэчамі, гасцінным прыёмам, усім, што я пачуў і ўбачыў. Прыехаў я на Радзіму з добрымі намерамі і з чыстым сэрцам. Ваша сённяшняе жыццё ні ў якое параўнанне не ідзе з тым, што было паўстагоддзе назад. У вас прагрэс дзіўны».

Ад'язджаючы ў Нью-Йорк, вы даслалі ў рэдакцыю ліст, у якім

пасілі «перадаць сваім землякам пажаданні вялікіх поспехаў на ніве культуры і прагрэсу, здароўя і матэрыяльных поспехаў у будучыню».

Калі мы праводзілі ў далёкую дарогу свайго земляка Іларыёна Пракопавіча Трухана, мы былі ўпэўнены, што з гэтага дня ў Злучаных Штатах стане

якую праўду раскаваеце аб мясцінах, дзе нарадзіліся, аб Краіне Саветаў неагул. Праўду крывадушнага Вейнбаўма, для якога няма ў гэтым жыцці нічога святага, акрамя хіба прывабнага звону долараў? А можа праўду Дзяніса Гарбацвіча, які, вярнуўшыся з паездкі па Слуцчыне, за той жа доларавы

камбінатаў, у светлыя дамы маладога горада. Памятаю, як вы тады па-дзіцячаму шчыра і непасрэдна ўсклікнулі:

— І ўсё гэта пабудавана менш як за дзесяць гадоў? Незвычайна, цудоўна!

Памятаю, якое ўражанне зрабіла на вас вёска Казловічы, з якой радасцю вы расказвалі аб

тысяч школ і тэхнікумаў, бальніц і бібліятэк, дзе 25 мільёнаў чалавек засталіся без жылля, трэба будаваць вельмі многа. Больш, чым у Злучаных Штатах, на якія ў час доўгай і вельмі цяжкай для нас вайны не ўпала ніводная фашысцкая бомба. Хаця і тут, у дарогу вашаму сэрцу Амерыцы, паводле даных ААН, сёння каля 8 мільёнаў дамоў непригодныя для жылля з-за поўнай іх спаражненасці.

Вы, відаць, мала цікавіліся статыстыкай і таму не ведаеце, а можа проста не ждаеце ведаць, што, скажам, у 1967 годзе ў Савецкім Саюзе было пабудавана 2312 тысяч кватэр, а гэта амаль удвая больш, чым у Злучаных Штатах, што толькі за дзесяць гадоў (з 1958 па 1967 гг.) у нашай краіне 113 мільёнаў чалавек атрымалі новыя кватэры або палепшылі свае жыллёвыя ўмовы. Карцей, кожны год больш 11 мільёнаў савецкіх людзей святкуюць наваселле. І ўсё-такі наша партыя і ўрад лічаць, што трэба няўхільна павялічваць аб'ёмы і тэмпы будаўніцтва, і прымае да таго канкрэтныя захады. На пяцігодку, якая сёлета завяршаецца, заланавана пабудовай 480 мільёнаў квадратных метраў жылля.

Гэта, містэр Трухан, гаворачы вашымі ж словамі, «рэальныя факты, якія ёсць на самай справе».

У апошнім пісьме вы сцвярджаеце, што ніколі не пісалі і не выступалі супраць беларускага, рускага, украінскага і іншых народаў, а толькі крытыкавалі савецкую «рабскую» сі-

ЗДЫМІЦЕ ЧОРНЫЯ АКУЛЯРЫ, містэр Трухан!

АДКРЫТЫ ЛІСТ АМЕРЫКАНСКАМУ ТУРЫСТУ СІ ШТАТА НЬЮ-ІОРК

больш на аднаго сябра нашай краіны, што ён, як і абяцаў, раскажа амерыканскім рабочым праўду аб нашым жыцці і аб нашых людзях.

Мы верылі, што і там, за акіянам, Лары Трухан застанеца ў сваіх перакананнях Іларыёнам Пракопавічам, нашым земляком-беларусам, чалавекам сумленным, аб'ектыўным, для якога галоўнае, як ён сам гэта падкрэсліваў, — толькі рэальныя факты.

І вось цяпер, чытаючы вашы пісьмы, я ўяўляю, што вы, былы прафсаюзны дзеяч, гаворыце амерыканскім рабочым,

звон сфабрыкаваў гнюсную кніжачку-пасквіль «Два месяцы ў гасцях у калгаснікаў»? І міжволі пачынаеш задумвацца: ці не з аднае кішэнні фінансуюцца вашы антысавецкія выступленні і брудная пісаніна містэра Гарбацвіча?

Чым жа іначай вытлумачыць, што вы, па вашаму ж сцвярджэнню, «чалавек сумленны і аб'ектыўны», які верыць толькі «ў рэальныя факты», цяпер з усіх сіл імкнецца паставіць гэтыя факты з ног на галаву?

Я памятаю, з якой цікавасцю і здзіўленнем вы ўглядаліся ў карпусы салігорскіх калійных

тым, што ваш унук, шафёр саўгаса «Свабода» Трухан, узвёў такі дом, што вам некалі і прысніцца не мог. А колькі іх, гэтых дамоў у Пагосце, некалі забітай палескай вёсачцы!

А цяпер вы пішаце: «...я бачыў некаторыя добрыя будоўні, але іх недастаткова ў вас, такіх будоўляў». Маўляў, паглядаці б тут, у нас, у Амерыцы.

Правільна, паважаны містэр Трухан, пакуль што недастаткова. Безумоўна, у краіне, дзе гітлераўскія захопнікі зруйнавалі 1170 гарадоў, спалілі 70 тысяч сёл і вёсак, знішчылі амаль 32 тысячы прадпрыемстваў, 150

ДВЕ НЕПОХОЖИЕ КАПЛИ ВОДЫ

Уже не одно столетие вода служит стандартом, без которого немислимы многие понятия современной науки. Килограмм — это масса одного литра воды. И градус Цельсия равен сотой части интервала между точкой замерзания и точкой кипения той же воды. Количество тепла, необходимого для нагрева на один градус одного килограмма воды, измеряется большой калорией. Чтобы подчеркнуть высшую степень сходства, издавна существует поговорка: «Похожи, как две капли воды».

Итак, веками признано, что капли обычной воды (чистой H₂O) не только похожи внешне, но и идентичны по физико-химической природе. Вода повсеместно распространена, проста по составу и настолько интенсивно изучалась в течение столетий, что никто не ждал от нее неожиданного.

Но советские ученые член-корреспондент Академии наук СССР Борис Дерягин и кандидат технических наук Николай Федякин открыли явление образования сверхплотной воды.

Авторы, экспериментируя в лаборатории Института физической химии Академии наук СССР, обнаружили, что если дистиллированную воду превратить в пар и поместить в тонкие охлажденные трубки из кварца, то через несколько часов пар превратится в воду с поразительными свойствами. Она тяжелее обычной воды почти в полтора раза, фактически не замерзает, кипит при температуре около 500 градусов Цельсия. При этом химическая структура сверхплотной воды остается неизменной.

В чем же секрет аномальной воды, полученной из паров обычной? Авторы открытия объясняют это явлением, подобным полимеризации. В аномальной воде сцеплены по несколько молекул сразу. Получается уже не просто H₂O, а например, (H₂O)₄ и (H₂O)₆. Чем больше образовалось таких сгруппированных молекул, тем больше вещества смогло втиснуться в объем той же капли, тем выше ее удельный вес. Понятно, что такие полимеризованные молекулы крупнее, чем индивидуальная молекула H₂O, им труднее двигаться в массе себе подобных.

Более тщательное изучение химических и физических особенностей доказывает, что эта удивительная поли-вода отличается необычайно прочными связями между отдельными атомами кислорода, по сравнению с обычной водой. Именно благодаря этой особенности она выдерживает высокие температуры без разложения. Только при глубоком охлаждении, примерно минус 40—50° Цельсия, капля такой воды густеет, как бы «застекловывается».

Остается тайной, почему поли-вода никогда раньше не обнаруживалась. Ученые из многих других областей начинают искать литературу о том, что прежде предполагалось аномальным, но теперь, при соответствующем рассмотрении, могло быть признано поли-водой. Ведь если поли-вода ведет себя, как другие полимеры, то она может найти самое неожиданное применение. Одним из возможных следствий действия поли-воды, как предполагают ученые, являются пластические качества глины. Они вспомнили, что проводившиеся в прошлом измерения плотности воды в глине дали в полтора раза более высокие показатели, чем плотность обычной воды. Другим возможным проявлением свойств полимерной воды ученые предполагают то, что биологам известно, как «связанная вода», которая не дает зимой пшеничному зерну замерзнуть в холодной земле, позволяет насекомым выжить в суровых погодных условиях, объясняет способность животных настолько понижать температуру тела, что фактически прекращается обмен веществ на месяцы спячки.

А может быть, считают некоторые ученые, усыхание тканей и появление морщин в старости обусловлено тоже полимеризацией воды? Ведь человеческий организм более чем на 70 процентов состоит из воды. Вероятно, на все эти вопросы ученые дадут ответы, когда сверхплотная вода будет получена в количествах, необходимых для экспериментов.

ВИЦЕБСК. Набярэжная Дзвіны.

Фота В. АЛЕШКІ.

Кветкі Рыхарду Зорге

На ўскаіне Вялікага Токіо ёсць вядомыя могілкі-парк Тама. Мы ехалі ў машыне і везлі кветкі на магілу чалавека, імя якога стала легендарным. Тут сярод смарагдавай зеляніны ўзвышаецца абеліск, на якім высечана Залатая Зорка Героя Савец-

кага Саюза. Пад ёй залатымі літарамі надпіс: «Рыхард Зорге. 1895—1944». Справа ад магілы на мемарыяльнай пліце чытаем: «Тут ляжыць герой, які аддаў жыццё ў барацьбе супраць вайны, за мір ва ўсім свеце». Крыху далей ад абеліска Рыхарда

Зорге стаіць надмагільны слупок, па якому выбіты іерогліфы «Азакі Хадазумі».

Зорге і Хадазумі былі пакараны 7 лістапада 1944 года, у дзень 27-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Гэта ім і іх таварышам у знак глыбокай удзячнасці прыносяць знаёмыя і незнаёмыя слябры букеты кветак.

Е. БУГАЕНКА.

ПАДЗЯКА ІНДЫЙЦАЎ

Па камандзіроўцы Беларускага аўтазавада я два гады знаходзіўся ў Індыі. Паслалі мяне туды дапамагаць Індыйскім спецыялістам у рамонце, абслугоўванні і эксплуатацыі дваццацісямтонных самазвалаў нашага завада БелАЗ-540. Краіна закупіла ў нас многа такіх машын.

Трэба адзначыць, што народная гаспадарка Індыі развіваецца хуткімі тэмпамі. Вялікую дапамогу ў гэтым аказвае ёй Савецкі Саюз. Мне, напрыклад, прыйшлося жыць у Дэлі і Калькуце. Вакол гэтых гарадоў дзейнічае і будзеца нямаля буйных прамысловых прадпрыемстваў.

Не вельмі даўно вёску Баркара нельга было знайсці на картах краіны. Цяпер гэта мнагатысячны горад. З дапамогай Савецкага Саюза тут будзеца металургічны камбінат. Для водазабеспячэння камбіната неабходна вадасховішча, таму на рацэ, якая працякае непалёку, насы-

паецца дамба. Жодзінскія самазвалы на будаўніцтве дамбы перавозяць камень, грунт.

Аўтарытэт нашай тэхнікі ў Індыі даволі высокі. Возьмем каменнавугальны кар'ер «Джынгулда». Тут выкарыстоўвалася больш дзесяці амерыканскіх самазвалаў фірмы «Юклід» грузпадымальнасцю 15 тон. Тэхнічныя паказчыкі БелАЗаў аказаліся значна вышэйшымі. Справа не толькі ў тым, што грузпадымальнасць іх на 12 тон большая — галоўнае, лепшая канструкцыя, большая хуткасць. Таму не дзіва, што вывазка вугалю з прыбыццём нашых самазвалаў рэзка павысілася. Вось чаму Індыйскія спецыялісты ахвотна эксплуатаюць нашы самазвалы.

У Індыі не хапае тэхнічных кадраў, і гэта адбываецца на выкарыстанні машын і абсталявання. Таму Савецкі Саюз аказвае суседняй краіне безкарэсліваю дапамогу, пасылаючы туды спецыялістаў. Ад-

начасова са мной у Індыі знаходзіўся, напрыклад, другі спецыяліст нашага завада Іван Апішчанка, які забяспечваў работу групы аўтамабільаў у Мадрасе і Бамбеі.

Я не толькі наглядаў за работай самазвалаў. На кожным аб'екце прыходзілася арганізоўваць школы па навучанню правілам ваджэння, эксплуатацыі, тэхнічнага абслугоўвання машын. Заняткі ўключалі тэорыю і практыку.

Індыйцы адносіліся да савецкіх людзей з начуццём вялікай павагі. Яны гаварылі: «Вы прадаеце нам машыны, вы і дапамагаеце на іх працаваць. Мы ўдзячны Савецкай краіне за тое, што яна шчыра хоча, каб мы дабіліся прамысловай магутнасці і эканамічнай незалежнасці». Прыемна, што ў гэтай дапамозе ёсць доля працы беларускага народа.

П. МАРТЫСЮК,
Інжынер-даследчык
Беларускага аўтазавада.
г. Жодзіна.

стэму. Пацвердзіце вашу ўпэўненасць у «сапраўды рабскім становішчы рабочых Расіі» вы запрашаеце дзве выразкі з амерыканскіх газет пад назвамі «Савецкія людзі» і «Савецкія цэны». Можна толькі здзівіцца вашай лёгкасці і ўменню выбіраць самыя «аўтарытэтыя» крыніцы.

Якія ж аргументы разам са сваімі аднадумцамі — аўтарамі заметак прыводзіце вы, каб раскрыць мне вочы на «жудаснае становішча савецкіх рабочых»? Па-першае, нейлонавыя кашулі ў нас намнога даражэйшыя, чым, скажам, у Злучаных Штатах, Англіі, Заходняй Германіі. Па-другое, у нашай краіне няма забастовак, а без іх, маўляў, немагчыма змагацца за паляпшэнне свайго дабрабыту.

Не ведаю, чаго больш у гэтых «аргументах» — палітычнай непісьменнасці ці неадольнай прагі выдаць свае заганы за вартасці і папікаць імі тых, у каго гэтых заганаў няма.

Так, у нас не бывае забастовак. І гэта не слабасць савецкага ладу, а, наадварот, яго сіла. Амерыканскія рабочыя шляхам забастовак імкнуцца вырваць у гаспадароў тую альбо іншую для сябе даброту, бо ўрад краіны кляціцца не аб ўрад дабрабыце, а ў першую чаргу аб прыбытках мананалістаў ваеннапрамысловага комплексу. У нас жа ўся дзейнасць партыі і ўрада скіравана да аднаго: «Усё для чалавека, усё ў імя чалавека». Дык які ж, скажыце, сэнс рабочым выступаць супраць саміх сябе? Гэтыя пра-

пісныя ісціны ў нас ведае кожны школьнік.

Што ж датычыць кошту нейлонавых кашуль, то, як вядома, у розных краінах на тавары цэны неаднолькавыя. І гэта нікога не здзіўляе. Дарэчы, у нас цяпер цэны на нейлонавыя тавары зніжаны. Тое ж, што намі яшчэ не зроблена, мы самі ведаем не горш заамерыканскіх турыстаў. Як ведаем і тое, што плата за ложка ў амерыканскай бальніцы ў суткі каштуе 37 долараў, а пяцідзённае знаходжанне жанчыны ў радзільным доме — 455 долараў. Але пра гэтыя цэны вы, містэр Трухан, чамусьці забываеце напісаць, праслаўляючы хвалёны амерыканскі лад жыцця.

Не думаю я, што вы раскажыце ў сваіх публічных выступленнях і пра выпадкі, які адбыліся з вамі ў Пагосце. Неяк да пажылой вашай сваячкі прыхала «хуткая дапамога» і забрала яе ў раённую бальніцу. Мне гаварылі, як доўга пасля вы з трывогай распытвалі ўнукаў, дзе яны возьмуць грошы, каб заплаціць за працяглае лячэнне, а тыя, па маладосці, не разумелі вас. Вы ніяк не маглі ўцямаць, што гэту жанчыну будучы лячыць бясплатна, а потым, як толькі яна паправіцца, калі спатрэбіцца, яе бясплатна пашлюць на курорт падмацаваць здароўе. Трымаць у памяці такія выпадкі вам, па ўсім відаць, проста нявыгадна.

Амаль у кожным пісьме вы пішаце аб слаўтай амерыканскай свабодзе асобы і аб адсутнасці такой свабоды ў нашай «бяспраўнай» краіне. Чытаеш

гэтыя словы і думаеш, якім жа цыннізмам і крывадушнасцю трэба ўзброіцца, каб пець пачегірыкі амерыканскаму ладу жыцця. Пець у той час, калі па волі амерыканскіх улад каторы ўжо год сеецца смерць у В'етнаме, Лаосе, Камбоджы. А крывавая трагедыя в'етнамскай вёскі Сангмі, бязлітасна знішчаная разам з яе жыхарамі амерыканскімі салдатамі? У вушах усяго чалавецтва гучаць яшчэ стрэлы забойцаў, што паслалі кулі ў прэзідэнта ЗША Кенедзі, у яго брата, у змагага за правы негрыцянскага народа Марціна Лютэра Кінга. Свет яшчэ не аламляўся ад зверскага забойства ўсёй сям'і прафсаюзнага дзеяча Яблонскі і ад расстрэлу студэнтаў ва ўніверсітэцкіх гарадках большасці штатаў. Гэта вы лічыце свабодай асобы? Такой свабоды ў нас сапраўды няма.

У нас ёсць замацаваная савецкімі законамі свабода для белых, чорных, жоўтых будаваць сваё жыццё так, як табе самому хочацца. У нас кожнаму — сыну калгасніка і рабочага, настаўніка і інжынера — аднолькавай меры дадзена права выбраць сабе жыццёвую дарогу, зрабіць кар'еру ў лепшым сэнсе гэтых слоў.

Некалі разам з вамі паехаў шукаць шчасце ў Амерыку хлапчук з вёскі Кляпчаны Васіль Козел. Не знайшоў яго там, вярнуўся. Пачаў ладзіць новае, калгаснае жыццё на роднай зямлі. Не шкадаваў сіл для людзей, і людзі шчодро аддажвалі яму. Старшыня буйнейша-

га ў рэспубліцы калгаса, Герой Сацыялістычнай Працы — такі яго паслужны спіс. Ці ж гэта, скажыце, дрэнны прыклад для разумення нашай, савецкай свабоды асобы?

Або возьмем яшчэ аднаго шукальніка шчасця за акіянам, вашага аднавяскоўца Сазона Яўсеевіча Пратасеню. Ён таксама вярнуўся ў свой час дадому. І цяпер яшчэ працуе ў калгасе. Усе пяцёра яго дзяцей атрымалі адукацыю і, як кажуць у нас, выйшлі ў людзі. Дочкі Валянціна і Ірына закончылі педагагічны інстытут, сын Віктар — тэатральна-мастацкі, цяпер ён член Саюза мастакоў рэспублікі, дачка Марыя — інжынер на Трэцім салігорскім калійным камбінаце, сын Антон працуе майстрам на Мінскім падшылніковым заводзе.

Вось у гэтай магчымасці выбраць сабе жыццёвую дарогу, стаць чалавекам мы і бачым сапраўдную свабоду асобы.

Шкада, што вы не пажадалі гэтага зразу мець. Стараючыся паказаць наша жыццё ў крывым люстэрку, вы пасылаецеся на «факты», узятыя з варожых нашай краіне выданняў. Ці не думаеце вы аднолькава з тымі, хто выкарыстоўвае гэтыя выданні з мэтай ганьбіць нас? Шкада, што адтуль, са свайго амерыканскага далёка, вы разам з гэтымі выдаўцамі пазираеце на наш савецкі бераг праз чорныя акулеры. А праз іх, містэр Трухан, вельмі дрэнна бачна.

М. НИКОЛЬСКИ,
жыхар г. Слуцка.

«Мінская праўда».

Пішучь землякі

У 1969 годзе ў прэсе быў змешчан фотаздымак — вогнішча са свіней. І подпіс: «Лішак бекону прымусіў улады штата Мічыган пастраляць 500 адкормленых свіней, абліць бензінам і падпаліць».

І гэты фотаздымак абышоў не толькі амерыканскія газеты, яго змясціла і замежная прэса. Глядзіце на яго галодны кітаец, індус ці малаец і думае: «Чаму ж наш урад не забраў тых свіней? Мы галадаем, а ў ЗША паляць адкормленую жывёлу».

А вось зусім свежы факт. Пентагон вырашыў затапіць у акіяне «лішак» смяротнага газу, бо навукова разлічана, што абалонка ракеты абсалютна герметычная толькі на працягу дзесяці год, а затым газ пачынае прасочвацца. Адшукалі ржавы карабель, нагрэвалі ў яго 12 540 ракет, адна з якіх здольна знішчыць горад з паўмільённым населеннем, і затапілі тую лішкі.

10 год таму назад Пентагон зрабіў вялізны запас смяротнага газу, але «на жаль» сусветная вайна не выбухнула. Газ апынуўся на дне і пагражае атруціць воды Атлантычнага акіяна. А Пентагон робіць новыя заказы на сотні мільянаў долараў.

ЗША. Я. ШКРАБ.

Soviet American Friendship Grows in San Fransisco

Professor Holland Roberts, President of the American Russian Institute, Member of the World Peace Council and Board Member of the National Council of American Soviet Friendship sent to our newspaper a letter, which is printed below.

Six days a week the telephone rings in the American Russian Institute at 90 McAllister Street in the heart of San Francisco. «How can I arrange to study music or ballet or Marxism in the Soviet Union?» «Tell me how I can apply for a job in electronics or the chemical industry or machine design in Moscow?» «What is a good beginning book to tell my 14 year old son and 16 year old daughter how Socialism works in the USSR?».

These questions and scores of others come in by letter and telephone and are asked in person by eager people who come to see us every day, for our Institute is the only Center of information about the USSR open to the public, covering the vast stretches of the USA west of the Soviet Embassy in Washington, D. C. We provide all the facts we can from Soviet and other authoritative sources with special emphasis on the fields of the arts, sciences, education, health and economics, as our major purpose is to foster intercultural relations between the peoples of the USSR and America — friendship and peace.

Inquiries come from school children and college students who have been given assignments by their teachers, and from the teachers themselves whose scanty, often biased and inaccurate source materials, make their work difficult. They come from reporters for newspapers and magazines, radio commentators, vacation-minded travelers who want advice on visiting Sochi, Odessa, Sevastopol and the Black Sea region, and from black and brown, red and yellow Americans who want to know the facts on freedom and equality for colored people in the USSR.

As a private society of concerned Americans, we use our

volunteer staff and scanty resources as best we can in the gargantuan work of getting the truth about the building of socialism in the USSR to our people.

Millions of Americans are reaching out their hands to the Soviet Union. They want to know what the people of the leading country of socialism think and do about marriage and the family, birth and population control, youth and the generation gap, how to solve the acute and violent problems black and white people in America face in sharing the great wealth and power of America and what can be done to stop the criminal wars raging in Vietnam, Cambodia, Laos and the Middle East.

They want to know what Soviet people are like, how they live and love, work and play. Most of all they want to meet and talk to a Soviet man or woman, for most Americans have never seen one in the flesh. How can we satisfy this surging wave of inquiry, of interest and concern? Of course we can only make a beginning in meeting the great needs of friendly Americans. Among the many plans and programs we have worked out and tested in action during the 30 years since we organized our Institute in 1932 are the following:

We have a carefully elected research library of books and pamphlets about many varied aspects of the USSR which the public freely consult including of course, the Byelorussian Soviet Socialist Republic. We have an excellent collection of art books, sheet music and recordings. Along with the library, we also have an active bookstore which we keep stocked with up-to-date pamphlets and books on key aspects of Soviet Life, published by Novosti and Progress Publishers, such as «Lenin Through The Eyes of the World», «They Knew Lenin», «Lenin: The House Museum at Ulyanovsk», and the new American publication, «Lenin's Impact on the United States».

In our large plate glass windows, arranged by Zoia Martinoff, which front on one of the main streets of San Fran-

cisco, we have displays of these books, along with Soviet posters and prints and a choice collection of folk art from many Republics — wood carvings, ceramics, glass, textile, iron and other metals. The shelves inside our Institute hold collections of attractive carved wooden horses, bears and eagles, children's toys, porcelain, carved wooden boxes inlaid with straw, Palekh, Fedoshkino boxes, and amber jewelry.

Many eager young people of all colors discover our Institute as they stroll along the busy street and come in. Some are just curious to see what they can find in this unique «shop» and cultural center. Others know something of the significance of the great new life opened up for all the nations of the earth by the October Revolution and are delighted to find a place which offers them intellectual stimulation and fresh vital information on the socialist system. Of course others are old friends, regular «customers» who come to get the latest issues of SOVIET LIFE, SPUTNIK, NORTHERN NEIGHBORS (from Canada), SOVIET WEEKLY (from London), MOSCOW NEWS, SOVIET WOMAN, PRAVDA AND IZVESTIA, or to buy the high quality Georgian tea and Russian candy we keep in stock. Occasionally one of them will buy a balalaika or electric samovar to bring some Slavic feeling and color into their daily life, or a print.

This Lenin Centennial Year has given a great boost to all our Friendship activities. We started a year ago building a large supply of everything we could get relating to Lenin from photographic exhibitions of his whole life from Simbirsk to Leningrad, Moscow and Gorky.

Large posters, prints and reproductions of famous Lenin paintings decorate our walls and our Lenin corner and are available for sale. Our active lending library of Soviet films includes Lenin films that go out to interested groups, schools and colleges. A few classes celebrated Lenin's Anniversary with exhibitions of photos, posters and film showings at the final

session of the year. One school system has even set up a permanent collection of exhibit materials about the USSR to be used regularly in their study program as a part of the survey of the life of the peoples of the world.

In response to the 50 items we sent them, the teacher in charge wrote:

«Thank you for the fine selection of books, photographs, folk art, color slides and recordings you sent. They all came in good condition. We especially value Makarenko's «The Road To Life», Fadeyev's «The Young Guard», Yershov's illustrated story «The Little Humpbacked Horse», the stamp album, color slides of Odessa, Kiev, Moscow, Leningrad, Lithuania, and the hand-painted folk art».

We hope we can broadcast this fine educational plan and that it will catch on and be adopted in many parts of the United States. Reaching young people in high school and colleges before they have been set in a biased mold by the mind-twisting propaganda media is one of our major aims, and it is our fond hope that this coming generation of young Americans will break through to the truth about the USSR. We want to help them know the Soviet people and learn about the Leninist way of life so that they will be moved to reach out to Soviet youth and sit down together to build a new society free of the corruption, exploitation and murder for profit all about us in America today.

For a number of years now our Institute has joined with the National Council of American Soviet Friendship in New York to unite our efforts to send delegations of older children and youth to Camps Artek and Spurnik where they have spent memorable vacation days on the Black Sea with young people from around the world. Stimulating such exchanges of young and old is a firmly established part of our activity. Two years ago our Institute organized a delegation of 50 Americans to make a special peace tour of the USSR as a part of the 50th Anniversary of the establishment of the USSR and the building of world socialism.

Every year we help organize groups and parties and assist individuals in arranging a fruitful and happy visit to the

first land of Socialism. Several times a year we have the privilege of welcoming touring groups from the USSR to San Francisco and helping each one have a creative experience in advancing his knowledge of the many fine aspects of American life and carry back the memory of happy days in our beautiful city. We wish more would come from Byelorussia. This past year we had the opportunity to welcome the gracious and efficient Ambassador to the United Nations from Byelorussia, Vitali Smirnov.

Recently we had the opportunity to help introduce the remarkable, giant Soviet Photographic Exhibition which toured the United States and spent a month with us by the Golden Gate. It was a very special pleasure to meet and assist the director, Nikolai Diakanov and the 18 talented staff members who accompanied the Exhibition in publicizing this major event and building up attendance. The response was gratifying and it was an outstanding success.

While the Exhibit was still on in San Francisco, we held our Lenin Centennial Celebration, featuring our great scientist Professor Linus Pauling, 1970 winner of the Lenin Peace Prize and twice awarded the Nobel Prize in Peace and Chemistry, Nikolai Diakanov, director of the Soviet Photographic Exhibition and Dr. S. Beglov of Novosti.

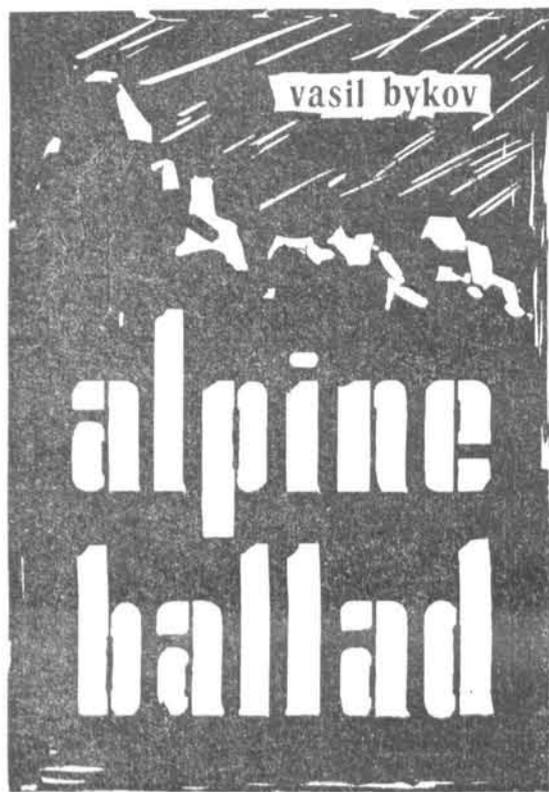
As I write I have fresh in my mind my last trip to meet with the notable Soviet people at the Lenin World Conference of Friendship Societies in Moscow, Leningrad and Ulyanovsk in June, as a delegate from our Institute and one of the delegation of five from the United States. I hail the great conception of this Conference which brought together friendly people from 70 nations to celebrate the 100th Anniversary of Lenin, under the leadership of Nina Popova, the President of the Union of Friendship Societies of the USSR.

No other nation could have made so great a contribution to the struggle to end war and to build a peaceful, prosperous life for all the people of the entire world.

Now we feel that our Institute is no longer alone, but a part of a great, confident world movement.

Голас Радзімы

№ 39 (1148)

(For the beginning see issues Nos. 37, 38)

His own feet had been scratched and cut by the stones and fallen twigs; they were bruised and burning, and his left heel caused him considerable pain when he walked. Now that he was taking an unwated rest he decided to see what was wrong; grasping his foot with his hands he looked at the wet sole.

«*Russo* very, very *furioso*. How you say that *deutsch*? *Böse!*» she exclaimed.

In his year in the camp Ivan had learnt a little German; he understood what the girl meant but did not answer her immediately. There was a splinter in his heel that he tried to pull out, but try as he would he could not get hold of the tiny end of it.

«*Böse!* They drive you to it, they make you *böse*», he said angrily, and then added in a more kindly voice, «on the whole I'm *gut*».

«*Gut?*»

She laughed, smoothed her glistening wet hair with both hands, wiped them on her trousers and moved towards him.

«Oh, give!»

He could not get hold of the tiny splinter, but she took his big foot in her thin, cold hands, fumbled for the splinter with her finger tips and then bent her head and pinched the skin of his foot with her teeth. Reluctant, he tried to withdraw his foot, but she held it and again felt for the end of the splinter with her mouth. When she raised her head the tiny splinter was between her even teeth.

Ivan showed no surprise and did not thank her; he stretched his foot out, looked at the heel, rubbed it and tried to step on it—it seemed better. He gave the girl a more friendly glance than he had done before, studied her swarthy wet face that had begun to look pretty. She was still smiling, took the splin-

ter from between her teeth and threw it into the wind without turning away from him.

«Pretty clever, aren't you?» he said grudgingly, as though he were unwilling to admit her worth.

«*Cleffer*», she repeated, and then asked, «what is *cleffer?*»

It was then that he smiled inwardly, probably for the first time that day, and ruffled the wet hair on the back of his head with his fingers.

«How can I explain? Something like *gut*».

«*Gut?*»

«*Ja, gut*».

«*Du gut, ich gut*», she informed him gleefully and then smiled. He was trying to recall something, and looked at her longer than he had done before. She realised it and shivered as if with cold; he thought it was high time they moved on. He did not want to leave the shelter of the big pine, but he had to get up. The rain still kept on and the forest moaned with mournful monotony—the bad weather seemed to have stopped the man-hunt. He had no idea how many prisoners had escaped into the mountains, but perhaps someone would be lucky enough to get away. Ivan recalled the third *Häftling*, the one who had run after them, and before leaving their shelter he turned to the girl who was shaking the water out of her clogs.

«Who was that running after you?»

«*Ran?* There? *Häftling*, *tedesco Häftling*».¹

«Who was it? A friend? A comrade?»

«No was comrade, *Häftling*... *krank*... sick...». She tapped her forehead with a thin finger.

«Oh, crazy?»

«*Ja, ja*...».

«So you can talk to her!» thought Ivan, pleased at

¹ Prisoner, German prisoner (*Germ.*, and *It.*)—*Tr.*

the idea, and turned away from her. For some reason he still felt awkward when he looked into her wide open eyes that betrayed so many different feelings.

«All right. To hell with him. Let's go».

They seemed to have got well away from the camp, the Germans had obviously missed them, the tremendous nervous strain was fading, and Ivan began to think back over all the details of what had happened that day.

4 From early morning five of them, prisoners of war who were doing a term of special punishment, had been digging out an unexploded bomb in a factory shop, the one that had been half-destroyed by the previous night's air raid.

The prisoners no longer hoped they would remain alive in that death camp and the only thing that they gave any thought to was the urge to make their escape or, as the sharp-tongued little prisoner nicknamed the Beetle put it, to slam the door hard on this world, if they had to leave it.

Their dangerous and far from easy job was coming to an end.

They lifted the bomb on crowbars to get it free of the rubble and, holding it by the twisted stabilisers, laid it carefully on the floor of the pit. The most risky and the most important part of the job came next. While the others held their breath and stood stock still beside the bomb, a long-armed fellow dressed like the others in the same striped jacket with circles painted on back and breast, Golodai by name, a sailor from the Black Sea Fleet, fitted a spanner to the fuse and leant on it with all his weight. The muscles stood out on his bare arms, the veins on his neck became prominent, and the fuse moved slightly; Golodai gave the spanner a couple more turns, putting all his

strength into it, and then began quickly unscrewing the thing with his hands. The fuse, of course, was a dud and had been badly battered when it struck the ground; it was no longer of any use to the bomb which an American B-29 or a British Mosquito had dropped the night before when there had been an air raid that had almost wiped the little Austrian town tucked away in the Alps, off the face of the earth. Although the fuse had been a dud, the bomb was a good one and still contained the thousand pounds of T.N.T. the prisoners counted on. No sooner had the fuse been removed than the Beetle extracted a brand-new fuse from under his jacket—it had been obtained the day before from a damaged bomb whose stabilisers had been knocked off; with his thin, nervous fingers he began screwing it into the bomb in place of the old one.

The young man, however, was in too much of a hurry and could not fit the screw to the threads, there was a clatter of metal and Ivan, to make sure nobody spotted them, straightened himself to get a look at what was going on at ground level.

Everything seemed quiet near them. Twisted girders were hanging over their heads, the smoky rays of the sun slanted down to the earth through a roof as full of holes as a colander; the air was muggy and dust-laden. Beyond a row of concrete pillars in the middle of the shop, dozens of people filled the sundrenched dust-cloud as, with an occasional shout to one another, they sorted out heaps of rubble and dragged the rubbish away. There were SS-men around, but they usually kept their distance and avoided all unnecessary curiosity when bombs were being defused.

«Now you've got it coming, you bastards», muttered the Beetle, unable to control his rage.

Golodai stood up over the bomb.

them spoke, each of them was deciding the most important thing of all for himself.

Golodai's broad face, however, showed his impatience and his firm determination to have everything done properly.

«No volunteers?» was his gloomy conclusion. «Then we'll draw lots».

«Yes, that's best». The Beetle brightened up and moved closer to Golodai.

«All right, we'll draw. It'll be fair», agreed Yanushka.

Srebnikov coughed softly and, it seemed, with relief. Tereshka did not speak but drove the sharp end of his crowbar into the earth with a singl swing. But Golodai, slapping his thighs, let out a string of rich oaths.

«What are we going to draw with? Not a match or a straw here».

He looked round impatiently and grabbed the heavy, long-handled sledgehammer that stood in the corner.

«We'll have to do it this way. Hand over hand».

He squatted down and grasped the handle close to the head. The others moved over to him and bent down, their heads together over the hammer. The Beetle grasped the handle above Golodai's hand, then Yanushka's knotted fingers curled round it, above came Srebnikov's hand and lastly Tereshka's big fist; after him Golodai again, the Beetle, and Yanushka finally and Srebnikov's sweating, trembling hand touched the remaining little piece of the handle.

Each of them involuntarily sighed with relief; they rose to their feet and, standing by the wall, for a good half minute tried not to look at each other. Golodai with determination held out the sledgehammer to the man was to die with it.

«It was all done fairly. No deception», he said, still roughly, although there was a note of sympathy in his voice.

For some reason Srebnikov stopped coughing, staggered, grasped the handle of the sledgehammer, turned it round without speaking, tried to lift it and then let it drop. His eyes, filled with indescribable sadness, were fixed on his companions.

«I can't break it», he said softly, in the tones of a doomed man. «I've no strength left».

Again silence. Golodai's eyes flashed angrily at the doomed man.

«What's that?»

«I can't smash it... My strength's... all gone». Srebnikov explained dejectedly and coughed a terrible rasping cough.

Golodai looked at him and cursed angrily.

«You're all good at planning», the Beetle muttered venomously.

«Of course he can't smash it. He's too weak», Yanushka was ready to agree as usual.

Something seemed to turn over inside Tereshka, although he realised that Srebnikov was not pretending; such an unexpected happening aroused his anger. For a minute he glared at the skeleton of a man; he was making up his own mind. He was not particularly anxious to die, naturally; he wanted to live as much as any of them and had made three attempts to escape (once he got almost as far as Zhitomir). Nevertheless there are moments in a man's life, it seems, when he has to decide to look death in the face.

He stepped up to Srebnikov.

«Give it to me».

Srebnikov's sorrowful eyes blinked in amazement, and he obediently released his hold of the hammer. Tereshka put the hammer down beside him and be-

gan to give orders in rather embarrassed tones.

«What are you hanging about for? Get hold of it. What are you waiting for?»

Gloomy Golodai, nervous Beetle, worried Yanushka looked at him in amazement; suddenly they came to life and took their places round the bomb.

«Up with it! Beetle, where's the rope? Push the poles under it. Where've the poles got to?» Tereshka gave his orders with unnatural elation. As he was looking for the poles that had been got ready beforehand, he happened to glance out of the pit and saw something that made him shudder. The others stood quite still; Tereshka, with a foreboding of evil, straightened his back.

In the dust cloud whirling in the slanting rays of the sun stood Kommandoführer Sandler; his glance fell on Ivan, their eyes met and Sandler beckoned with his head.

«*Komm*».

Tereshka swore softly to himself, stood the sledgehammer against the wall of the pit and quickly (in such cases there was no question of not hurrying) crawled up the slope of the earth thrown up around the crater. The men behind him crouched down in silence, in concentration.

It was muggy in the shop, although it was empty at that end (the Germans had removed the machines for fear of the bomb exploding); everywhere the dusty rays of the afternoon sun penetrated the damaged roof and spread over the floor. At the other end of that huge hangar-like shop, where the damage was greatest, a party of women from Sector C were clearing away the rubble; there were dozens of them carrying tote-boxes and others pushing wheelbarrows loaded with rubble along boards laid on the ground.

(To be continued).

СТОП! НА ДАРОЗЕ ТУРЫСТЫ...

ШТО такое «аўтастоп»? Атрымаўшы заданне ад рэдакцыі адказаць на гэта пытанне, я перш за ўсё пайшла ў абласны савет па турызму і там за рубель купіла кніжачку з чырвоным знакам «аўтастоп» на вокладцы. У ёй талоны, на якіх указана колькасць кіламетраў, а на першай старонцы напісана, што шафёр, падвёзшы турыстаў, павінен потым адаслаць гэты талон зноў у савет. Там прысуджаюцца прэміі тым вадзіцелям, якія перавезлі большую колькасць чалавек на большы адлегласці.

А як на справе дзейнічае «аўтастоп»? Ці сапраўды ён з'яўляецца дзейным сродкам дэлейшага развіцця турызму? Я пазнавала знаёмым турыстам — журналістам тэлебачання: — Ці карысталіся вы калі-небудзь «аўтастопам»?

— Яшчэ як! У час водлускаў паўсвета з гэтай кніжачкай аб'ездзілі.

— А ці можна выкарыстаць яе зараз, напрыклад, у выхадныя дні?

— Калі ласка, далучайцеся да нас. Мы якраз у мятніцу збіраемся ехаць на рэчку Бобр. Гэта за Крупкамі, кіламетраў у 130 ад Мінска.

У ПЯТНІЦУ мы выбраліся за горад на Маскоўскае шасце, калі ўжо сцягнула. Не пспелі скінуць з плеч рукзакі, як да нас падыйшоў нізенькі, немалады ўжо мужчына. Ён папрасіў прыкуруць, потым пачаў распытваць, хто мы, куды едзем, і, нарэшце, прапанаваў:

— У мяне свая машына, магу да Крупак давесці.

— Мы па «аўтастопу», возьмеце?

— Каму ён патрэбен? Прасядзіце ноч на дарозе, вось і ўвесь ваш «аўтастоп».

Настрой у мяне сапсаваўся. А што, калі праўда вось так прасядзім ноч ля горада і пацягнем раніцою дадому свае рукзакі?

Але тут рыпнулі тармазы, і шафёр вялікага аўтобуса гасцінна адчыніў дзверы:

— Сядайце, турысты, падвезу. Пераганяю пустую машыну з Мінска ў Барысаў, з вамі будзе веселей.

І замільгалі за вокнамі бярозы і ліпы, сонныя вёскі, праплыў асветлены зарывам электрычных агнёў велічны Курган славы...

Да Барысава даехалі за якую гадзіну. Пакуль найбольш бывалыя турысты пайшлі на заправанную станцыю шукаць падарожных шафёраў, да нас пад'ехаў той самы дзядзечка на сваёй машыне.

— А далей як? — спытаў ён.

— Даганяйце нас у Крупках, — весела адказалі мы.

На станцыі не аказалася міжнародных машын, і мы вырашылі прайсці за горад і «галасаваць» па дарозе. Як велічка плыла Бярэзіна ў мурожных берагах, як цёпла ззялі зоры праз сплеценыя над

шляхам кроны дрэў! Не часта даводзіцца гараджаніну адчуць урачыстую цішу начной прыроды.

Некалькі цяжка гружаных машын праімчалася міма нас, нарэшце, адна, парожняя, спынілася.

— Давязіце, калі ласка, да Крупак.

— А куды пойдзеце далей?

— Да Бабра.

— Давайце давязу вас да самага Бабра. Мне ўсё роўна дзе-небудзь спыніцца трэба, пераначуем разам.

Ужо на Бабры, калі мы ставілі палаткі, вадзіцель прынес нам вялізную міску спелых памідораў.

— Частуйцеся, а мне няма калі чакаць вашай вясэры. Заўтра трэба быць у Маскве.

У ГЛЫБ лесу адпраўляемся раніцою. Канец верасня, а лес стаіць надзіва зялёны, нібы ўлетку, толькі замест яркіх кветак — ружовыя галінкі брызгліны, гронкі рабін ды шапкі прыгажуню-мухамораў. Адпелі свае песні птушкі. Загое гучней звяняць галасы крынічак, якія сцякаюць да пясчаных берагоў Бабра. Ногі тонюць у высокіх імхах, па зямлі рассыпаны чырвоныя пацеркі брусніцы.

Але вось добрая палянка ля лукавіны Бабра. На ёй, нібы рознакаляровыя кляновыя лісты, раскідваюцца палаткі, і турысты, ціха і працавіта, як мураўі, прыступаюць кожны да сваёй справы. Хто спяшаецца да рэчкі з кацялком, хто збірае галле, хто чысціць бульбу або грыбы, а грыбы — вось яны, працягні толькі руку...

— Ты адкуль узяў гэту бярозку? — чуецца нейчы строгі голас.

— Знайшоў на ўскраіку. Тут, мабыць, лес прарэджвалі. А што?

— Добра, добра, мне аж ад сэрца адлягло. Спачатку я падумаў, што ты яе жывую ссек.

У турысцкія паходы ходзяць толькі тыя, хто па-сапраўднаму любіць прыроду. Яны лічаць справай гонару пакінуць сваю палянку ў такім выглядзе, каб, акрамя чорнага кружочка вогнішча, на ёй не засталася ніводнага следу іх стаянкі: ні кавалка паперы, ні кансервавай банкі, ні тым больш бутэлек. Сапраўдныя турысты наогул з асуджэннем і пагардай гавораць аб тых, хто бярэ з сабой у лес спіртное. Яны лічаць, што гэта супярэчыць самому прынцыпу турызма — як спорту і як адпачынку.

У іх іншыя забавы і радасці. Колькі асалоды прыносяць таму, хто ўмее назіраць, кожная хмарка з незвычайным абрысам, апошні прамень сонца на ціхай вадзе, скульптурная групка грыбоў, срэбнае павуцінне бабінага лета, стары заімшлы корч, падобны на лесуна... А як асвятляе купанне ў халоднай асенняй вадзе, колькі цікавых размоў і песень пачуеш ля вясчэрняга вогнішча!

Здаецца, няма на свеце такой песні, якой не ведалі б турысты. Але спяваюць яны часцей за ўсё свае, заповітныя, напісаныя сябрамі па паходах. Вось і мы спявалі такія ж свае, мінскія турысцкія песні:

У небе крык журавоў —
Гэта песня асенняя
Над смугою палёў,
Над асеннімі ценямі.
І палаюць, дрыжаць
Лісці клёнаў, бяроз,
Ды затушыць пажар
Дождж патокамі слез...

Так праходзіць субота, а ў нядзелю я ўжо з рання пачынаю хвалявацца:

— Давайце збірацца. Заўтра ж на работу, можам не паспець.

— Не бойцеся, — адказваюць мне. — «Аўтастоп» не падвядзе.

І сапраўды, не падвёў. Не больш дзесяці мінут прастаялі мы на шасце, як спыніўся грузавік і вясёлы гаваркі шафёр запрасіў нас залазіць у кузаў. Падбеглі яшчэ нейкія жаячыны, якім трэба было ў Мінск, але вадзіцель адгаварыў іх:

— Экспрэс у мяне, цётчакі, некамафортабельны, важу цэглуды гліну. Запэкаецца, расстрае вас, самі будзеце мяне лаяць. Турысты — справа іншая, зручнасцей яны не шукаюць, ім усё на свеце цікава.

І зноў пабегла пад коламі тая ж дарога, зноў паплылі над намі сплеценыя кроны дрэў, толькі ўжо ў іншым спалучэнні колераў — зялёнага і сіняга. Няўжо мы выехалі з Мінска толькі пазаўчора? Здаецца, прайшло не два дні, а па меншай меры два тыдні.

— НУ ЯК? — спыталі мяне ў рэдакцыі. — Дзейнічае сістэма «аўтастоп»?

— Яшчэ як! За два дні можна паў-Беларусі аб'ехаць. Давайце, далучайцеся да нашай турысцкай групы — у наступную пятніцу едзем «аўтастопам» на Лепельскія азёры.

С. КЛІМКОВІЧ.

БЕТХОВЕН У СССР

Паводле рашэння Сусветнага Савета Міру 200-годдзе з дня нараджэння Людвіга ван Бетховена, якое спадзяецца 16 снежня, будзе шырока адзначацца ў многіх краінах. Савецкая музычная грамадскасць таксама рыхтуецца да ўшанавання вялікага нямецкага кампазітара.

У Маскве адбылося пасяджэнне Усесаюзнага юбілейнага камітэта пад старшынствам Дзмітрыя Шапастава. Удзельнікі пасяджэння — вядомыя дзеячы творчых саюзаў, работнікі ўстаноў культуры і грамадскіх арганізацый — абмеркавалі план правядзення знамянальнай даты.

ГУМАР

ДОБРЫЯ УЧЫНКІ

У школе настаўніца задала вучням такое пытанне:

— Ну, дзеці, раскажыце мне, ці ўдалося вам на мінулым тыдні зрабіць добрыя ўчынкі?

— Мне ўдалося. Цэлых два, — сказаў Томік.

— Раскажы нам, якія.

— У суботу я паехаў наведаць цётку, і цётка вельмі гэтак узрадавалася.

— Малайчына. А другі ўчынак?

Ля ўваходу ў Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

РАСКАЖУЦЬ ДЫЯПАЗІТывы

Агенцтва Друку «Навіны» вырашыла выпусціць серыю каларавых дыяпазітываў архітэктурных помнікаў Беларусі. Адабрана 25 аб'ектаў. Сярод іх — мемарыяльны комплекс «Хатынь», Дом урада БССР, Мірскі замак, Сафійскі сабор у Полацку і іншыя.

Серыя дыяпазітываў з узораў беларускай архітэктуры будзе распаўсюджвацца як у нашай краіне, так і за рубяжом.

РЫС І РЫБА

З аднаго поля

Самая буйная ў Савецкім Саюзе і першая ў Дагестанскай аўтаномнай рэспубліцы рысарыбаводная плантацыя будучыца ў калектыўнай гаспадарцы імя Кірава Кізлярскага раёна. Падобныя плантацыі будучы будаваць і іншыя рыбалавецкія гаспадаркі рэспублікі.

РЫС І РЫБА

З аднаго поля

Самая буйная ў Савецкім Саюзе і першая ў Дагестанскай аўтаномнай рэспубліцы рысарыбаводная плантацыя будучыца ў калектыўнай гаспадарцы імя Кірава Кізлярскага раёна. Падобныя плантацыі будучы будаваць і іншыя рыбалавецкія гаспадаркі рэспублікі.

Паводле падлікаў спецыялістаў, з 524 гектараў плантацыі будучы збіраць пшэ два «ўраджаі» ў год — каля дванаццаці тысяч цэнтнераў рысу і амаль семсот цэнтнераў карма. Затраты на яе будаўніцтва акупляцца ўжо ў першыя два гады эксплуатацыі.

Да канца 1975 года рысарыбаводныя плантацыі зоймуць у Дагестане дзве тысячы гектараў. Гэта дазволіць гаспадаркам рэспублікі штогод атрымаваць 60 тысяч цэнтнераў рысу і чатыры тысячы цэнтнераў рыбы.

Ад Белавежы да Сахаліна

БІНОМ ЕДЗЕ Ў ФІНЛЯНДЫЮ

Рыжыя, зялёныя, шэрыя, яшчэ некалькі месяцаў таму назад зны наліся на зялёных сенажаціх. Цяпер жа, калі ўсім ім споўнілася па годзе, іх прывезлі ў Маскву. Нават спецыялісты не могуць прадказаць, хто з жарабят у будучым стане непераможным байцом бегавых дарожак, кудымір іпадромаў свету. І вось наступіў той урачысты дзень, калі малаток аукцыянераў абвясціў аб пачатку VI Маскоўскага аукцыёна рысцкіх, скаковых і спартыўных коней.

Лепшай рэкламай савецкіх коней сталі перамогі нашых спартсменаў на алімпійскіх гульнях на многіх іпадромах свету. У круглых манежах, дзе абдымаецца аукцыён, многія з прыезджых не навічкі. А вось Жан Бушэ прыехаў у Савецкі Саюз упершыню. Ён купіў нашых коней для Іспаніі, дзе іх яшчэ не ведаюць. Час ад часу пад апошні ўдар малатка аукцыянера Бушэ выхоплівае «сыноў» і «дачок» вядомых рысцкіх і арлоўскіх рысакіў.

А вось трое сяброў з Фінляндыі — Кары Холма, Ярл Цёрнквіст і Арго Еіко толькі пачынаюць свае «справы». Дома ў іх на траіх ужо набіты... адзін конь арлоўскіх крываў. Цяпер яны вырашылі купіць яшчэ трох.

Мы пакідалі манеж, калі аукцыён быў у поўным разгары:

— Сенсация аукцыёна! Сын непараўнальнага Міке Гановера і Бягучай! Будучы фаварыт іпадромных дарожак! Вараны жарабек Біном! 1600 долараў — не цена за гэтага выдатнага каня! Шаснаццаці нумар — 2200 долараў, 2400! Яшчэ сто долараў, панове, і вы станцеце ўладальнікамі лепшага каня сезона!

Абавязнасць і крыху знярок патэтычныя заклікі аукцыянера О. Каралюкова мелі поспех. Вараны Біном быў прададзены ў Фінляндыю за 2500 долараў...

М. РАСТАРЧУК.

РЫС І РЫБА З аднаго поля

Самая буйная ў Савецкім Саюзе і першая ў Дагестанскай аўтаномнай рэспубліцы рысарыбаводная плантацыя будучыца ў калектыўнай гаспадарцы імя Кірава Кізлярскага раёна. Падобныя плантацыі будучы будаваць і іншыя рыбалавецкія гаспадаркі рэспублікі.

Паводле падлікаў спецыялістаў, з 524 гектараў плантацыі будучы збіраць пшэ два «ўраджаі» ў год — каля дванаццаці тысяч цэнтнераў рысу і амаль семсот цэнтнераў карма. Затраты на яе будаўніцтва акупляцца ўжо ў першыя два гады эксплуатацыі.

Да канца 1975 года рысарыбаводныя плантацыі зоймуць у Дагестане дзве тысячы гектараў. Гэта дазволіць гаспадаркам рэспублікі штогод атрымаваць 60 тысяч цэнтнераў рысу і чатыры тысячы цэнтнераў рыбы.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ
НАШ АДРАС:
МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77.
ТЭЛЕФОНЫ: 32-20-31,
39-87-92, 32-05-88, 33-15-15.

спорт

ЛЕГКААТЛЕТЫ КРАІНЫ У МІНСКУ

Тры дні сталічны стадыён «Дынама» быў арэнай барацьбы лепшых лёгкаатлетаў СССР. З арсенала медалёў на рахунку беларускіх спартсменаў тры залатыя і адзін бронзавы медаль. Чэмпіённай краіны ў скачках у даўжыню стала студэнтка Беларускага інстытута фізкультуры Ала Смірнова. Яе вынік — 6 метраў 35 сантыметраў — новы рэкорд рэспублікі. Як заўсёды, не меў сабе роўных у бегу на 1500 метраў мінчанін Міхал Жалабоўскі. Трэці залаты медаль у брэсцкага бар'ерыста Віктара Баліхіна. Гамяльчанін Анатоль Шчуплякоў заняў трэцяе месца ў кіданні молата.

ЗАЛАТАЯ ШПАГА НІКАНЧЫКАВА

У трэці раз чэмпіёнам свету па фехтаванні на шпагах стаў трыццацігадовы мінчанін, заслужаны майстар спорту Аляксей Ніканчыкаў. У фінале чэмпіянату свету, што праходзіў у Анкары, ён атрымаў чатыры перамогі. Ніканчыкаў да гэтага заваёўваў залатыя медалі ў 1966 і ў 1967 гадах. У мінулым годзе ў Гаване ён атрымаў сярэбраны медаль.

спорт

Званне чэмпіёнкі СССР на мінскім стадыёне «Дынама» атрымаў мацнейшыя бар'ерыстка краіны.